

Mijo Tumpić

NAŠA BISTRICA

Dragocjeno odlikovanje

Rimski pape su nekoliko puta različitim darovima odlikovali Lik Bistričke Gospe, ali nijedan tako kao sadašnji Sveti Otac Pavao VI, koji je uzvišenim dekretom od 20. svibnja 1970. proglasio Mariološki i Marijanski Kongres u Zagrebu i u Mariji Bistrici. Po tome dragocjnom odlikovanju Marija Bistrica ima izgleda da se rascvate u internacionalno marijansko svetište.

Mnogi se pitaju za motive koji su doveli do tih kongresa u Hrvatskoj. Nema sumnje, najveća zasluga pripada njihovu predsjedniku prof. dru Karlu Baliću, franjevcu i uvaženom mariologu. Kad je prošle godine uoči Velike Gospe posjetio Mariju Bistricu, izjavio je pred prisutnim brojnim svećenicima da se odlučio za te kongrese u Hrvatskoj, napose u Mariji Bistrici, jer je ona jedno od najvećih marijanskih svetišta u Hrvatskoj i najpoznatije u stranom svijetu. Osim toga, ona ima sve uvjete da primi ogromno mnoštvo svijeta koje će posjetiti kongres. Naglasio je i to da takve spontane pobožnosti prema Majci Našega Gospodina nije nigdje vidio kao u Mariji Bistrici. Njegova je želja da svoje dugogodišnje predsjednikovanje završi u Hrvatskoj, i to baš u Mariji Bistrici, jer se nakon toga iz zdravstvenih razloga kani zahvaliti na predsjedništvu.

Bistrica u starini

Bistrica je dobila ime po potoku koji izvire podno svetoivanjske gore, a slijeva se u rijeku Krapinu. Ona se spominje već u 12. st. Prvi njezin

Mijo Tumpić, rođen 1908. g. u Mariji Bistrici. Teologiju studirao na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, doktorirao na Gregorijani u Rimu. Vršio dužnost prof. vjeronauka, prefekta Bogoslovnog sjemeništa, tajnika Nadb. gimnazije, danas kanonik lektor Zbornog kaptola čazmanskog u Varaždinu i duhovnik uršulinskog samostana.

poznati vlasnik bijaše knez Vratislav, koji sa svojom braćom Dobučanom i Berislavom osniva župu Bistrica s crkvom sv. Petra i Pavla. Prema tome, Bistrica bi bila jedna od najstarijih župa Zagrebačke nadbiskupije.

Čini se da je u bistričkoj regiji bio razvijen religiozni život u srednjem vijeku. Na tom području spominje se opatija »sv. Andrije de Bistrica«. U Podgrađu, gdje se nalazio stari tvrđi grad, neke redovnice imale su posjed jer narod još danas naziva jednu živicu »opatička živica«. Pobožni plemić Nikola Ludbreški, vlasnik Bistrice, daruje bistrički »vražji Laz« zagrebačkom Kaptolu. Kao vlasnici Bistrice spominju se Bradači (iz te porodice potječe i čazmanski kanonik Ivan Bradač de Lorskoucz 1522. god.). U to vrijeme postoji već na Vinskom vrhu crkva Bl. Djevice, gdje se prvotno štovao Lik Bistričke Gospe. Taj kip je jednostavno gotsko djelo, izrezano krajem 15. st. s mnogo iskrene pobožnosti i prema motivima i crkvenom kanonu onog vremena. Vjerojatno je nastao u toj regiji.

Lik bistričke Gospe

Najveća svetinja hrvatskog naroda je Lik Bistričke Gospe — Crni biser Zagorja. U tom kraju slavi se stoljećima. Nepoznati njemački propovjednik u Bistrici iz 1799. god., vjerojatno iz Varaždina, koji je sa svojim Varaždincima hodočasnicima došao na proštenje, a oni su ga pod svojim cehovskim zastavama pobožno slušali, ovako je ushićeno govorio: »Pun svetog zanosa moram priznati da u čitavom našem kraljevstvu od ovog nisam našao glasovitijeg milosnog prijestolja . . . Dugo sam već slušao o milostima i o milosrđu ove predobrostitve i prejake Kraljice Marije Bistričke, ali sada vidim, upravo sam zapanjen, da je Njezina dobrotu, Njezina je moć i ljepota kudikamo veća . . . Zar ne teče preko Nje najveće blago milosti tu od Njezina milosnog prijestolja već *više stoljeća* na čitavo naše kraljevstvo i susjedne zemlje? Doista moram priznati da je to marijansko prijestolje uvijek bilo kuća, utočište u najtežim pogibeljima tijela i duše.« (Rukopis: Exortacionen br. 17, In supplicatione Bisztriczensi, Biblioteka uršulinki, Varaždin)

Da je kult Bistričke Gospe bio poznat i vrlo razvijen početkom 17. st., izvodim iz još jednog, dosad nepoznatog podatka. Na blagdan sv. Barbare 1609. god. provalili su u crkvu sv. Petra i Pavla u Bistrici ljudi kneza Franje Orehocija i počimili svetogrđe. Uz druge stvari odnijeli su jednu ladicu novca, i to »terdyh talerov thyrsto a drobnyh chetyrysto«. To je vrlo zanimljiv i dragocjen podatak. Kad Bistrica u to vrijeme ne bi bila posjećivano prošteništa, ne bi ta obična scoska župna crkva mogla imati toliku količinu novca, kojim bi se mogla kupiti otprilike jedna zidanica. (Arhiv Čaz. kaptola za god. 1609.)

Ti nas podaci uvjeravaju da je štovanje Bistričke Gospe bilo već u davnoj prošlosti razvijeno. Razumijemo onda bistričkog župnika Pavla kad je od straha pred turskom silom koja se sjatila u zlatarsko polje kod kaštela Konjščina i razbila hrvatsku vojsku 1545. pod zapovjedništvom Ni-

kole Zrinjskog, s Vinskog vrha prenio Marijin kip u župnu crkvu sv. Petra i Pavla u Bistrici i dao ga zakopati ispod kora.

Vsve Hrvatske zemlje gospodarica i vladarica

Pavlini pisci, veliki širitelji marijanskog kulta u Hrvatskoj, nazivaju Hrvatsku Marijanskim Kraljevstvom. Međutim, teške posljedice stoljetnog ratovanja s Turcima, seljačke bune, protestantski pokret, koji pošto-poto želi prodrijeti u hrvatske krajeve i stanje nakon zrinjsko-frankopanske urote doveli su Hrvatsku na rub propasti. Nikad nije Hrvatska bila toliko opljačkana i osiromašena, nikad nije imala toliko razorenih domova, porušenih i popaljenih svetišta kao tada. Posljedice su bile porazne: vjera je oslabila, štovanje Gospe izbljedilo, ljudi su prestali hodočastiti u Bistricu. Kakvo čudo da su kip Majke Božje ponovno zazidali iza glavnog oltara, gdje je ostao zaboravljen sve do 15. srpnja 1684. Veliki štovatelj Marijin, pavlin i zagrebački biskup Martin Borković naloži Ivanu Molitoris, bistričkom župniku i čazmanskom kanoniku, da potraži Gospin kip, kojemu je on kao mladić hodočastio. I doista, kip su pronašli spomenutog dana 1684. i tek tada počinje razdoblje pisane bistričke marijanske povijesti, a s njim i svjetliji dani za Hrvatsku i hrvatski narod.

Nakon ponovnog otkrića kult hrvatskog naroda prema Liku Bistričke Gospe porastao je u ljubavi i u štovanju prema Njezinim riječima: »Blaze-nom će me zvati svi naraštaji!« Od tada u Bistricu hodočaste svake godine tisuće pobožnih hodočasnika. Prašni, umorni, neprospavani, gladni, bosii, izranjeni, dolaze sa svih krajeva Hrvatske te s apsolutnim pouzdanjem i neslomivom voljom obraćaju svoje pokorničke poglede prema crnoj zagorskoj Madoni, koju bistrički povijesni kajkavski pisci zovu »vsvega horvatskoga orsaga Gospa«, »vsvega horvatskoga orsaga Hercežica i blaga vladarica hrvatskih krajeva«, »vsve Hrvatske zemlje gospodarica i vladarica«. Ona je za njih bila nepogrešiva zvijezda kršćanskog pravovjerja, koja sigurno vodi u nebo. U sjenama Njezina milosnog prijestolja mole za spas svoje duše i za spasenje tolikih drugih koji to nisu mogli ili nisu htjeli. Obraćaju se Njezinoj dobroti i pod Njezinom zaštitom osjećaju se sigurnima, jer su tamo našli srce Majke i Kraljice koje kuca za sve ljude; našli su majčinsku nježnost, koja ima razumijevanja za sve duševne i tjelesne boli; našli su Kraljicu ljubavi i milosti, ambasadora bijednog čovječanstva pred prijestoljem presv. Trojice. Tako je Marija Bistrica za mnoge postala Manreza — mjesto duhovnih vježbi, gdje se opet nalazi Bog. U Mariji Bistrici odigrava se snažan misterij duše gdje se otkriva njezina iracionalna dubina, njezina težnja i vapaj za mirom u Kristu.

Čudesna i milosna ozdravljenja

U Mariji Bistrici zbivaju se brojna milosna ozdravljenja. Zapisana su u povijesnim knjigama zvanim »Libri miraculorum — knjige čudesnih uslišanja«. Istina, nije lako postaviti granicu između čudesnog i prirodnog događaja, pogotovo kad nije ispitan znanstvenom metodom, kako se to

danas čini u Lurdu. Ali te knjige opisuju takva djela koja već na prvi pogled pokazuju čudesan način Božjeg djelovanja.

Na mjestu današnje bazilike, koja je restaurirana po nacrtima bečkog arhitekta Schmidta i H. Bollea krajem prošlog stoljeća, stajala je nešto manja zavjetna starinska crkva s brojnim oltarima. Neki su sačuvani do danas u kapeli sv. Marije Magdalene u Humu i sv. Ladislava u Podgorju. Glavni oltar darovao je početkom 18. st. Hrvatski sabor »da bude dostojan bl. Djevice Marije u Bistrici«. Ta crkva je bila krcata zavjetnim darovima i slikama milosnog uslišanja. Morao je to biti veličanstveni pogled kad se spomenuti njemački propovjednik ushićen njihovim mnoštvom ovim riječima obratio svojim slušateljima: »Dignite svoje oči . . . bacite svoje poglede unaokolo po zidovima, na svima su izvješeni bezbrojni zavjetni darovi, na njima vidite tisuće najstrašnijih slika smrti koja prijeti najžalosnijom propašću u vodi, vatri, oluji ili svim tim elementima zajedno ili pak vidite tisuće gdje vrebaju na duše javljajući im vječnu propast. Tu vidite kovane u zlatu i srebru, lijevane u vosku, izrezane u drvu ruke, noge, oči i ostale dijelove tijela. Što to sve znači? Što nam sve to kazuje? To su svjedoci koji vечно govore. To su najrječitiji svjedoci koji nikad ušutjeti neće.« (O. c.)

Danas te barokne crkve — »zagorske biskupije« — više nema. Uništio ju je sto godina kasnije strašan požar, u kojem su nestali većinom i ti zavjetni darovi po kojima je taj crni kip Bistričke Gospe postao vidljivim znakom mnoštva milosti. Providnost je odlučila da preko toga Lika remeti zakone prirode i izvanrednim djelima objavljuje svoju opstojnost. To su oni božanski časovi koji kod malovjernih duša stvaraju zbunjenost, a kod duša duboke vjere sunčanu svjetlost i vedrinu.

Dojmovi nekih hodočasnika

Mariju Bisticu posjećuje godišnje, samo preko ljetne sezone, prosječno 150 tisuća ljudi, a sv. Pričest prima oko 120 tisuća. Za to vrijeme izredaju se gotovo sve župe Zagrebačke nadbiskupije, no ima hodočasnika i iz ostalih biskupija i hrvatskih krajeva. Zapaženi su, napose na Veliku i Malu Gospu, hodočasnici iz Bosne sa svojim svećenicima. Zastupana je Istra, Dalmacija, Gradišćanski i američki Hrvati, pa brojni Slovenci, a dolaze i pravoslavci. U zadnje vrijeme organiziraju se staleška hodočašća: đaci svih vrsta škola i sveučilišna omladina sa svojim katehetama, a godine 1969. bilo je po prvi put hodočašće bolesnika.

Brojni svećenici, pastoralni radnici i ostali ugledni bistrički hodočasnici, promatrajući autohtonu pobožnost našeg puka, zabilježili su svoje dojmove u posebnoj spomen-knjizi. Vrijedno je istaknuti neke od njih. Tako mons P. P. iz B. piše: »Dragi g. župniče! Kad sam se ljetos našao u Mariji Bistrici, prvi put u svom životu, doživio sam nešto posebno svečano, lijepo, utješljivo: i našem narodu je Marija — Majka i Utočište. On dolazi k njoj sa svih strana. Ona ga u svom svetištu dočekuje zvonjavom svojih zvona. Vodi na Kalvariju, k propovjedaonici, k ispovjedaonici, k pričesnoj klupi.

Vjerujte mi: ja sam u velikoj mjeri pesimista i crno gledam na povijest našega naroda. Ali kad sam ono sv. Ljetos vidio u Mariji Bistrici, malo sam se razvedrio. Ipak, ima i za nas spasa, ako budemo držali Gospu za ruku i slušali što nam ona veli. A ona i nama govori: »Što god vam rekne (moj Sin), činite!«

Kad bi se samo još više ova hodočašća Majci Božjoj u Bistrici pojačala i umnožila po svim našim krajevima! To bi bila jedna vrsta općih narodnih misija!«

Kako snažno bistrička hodočašća djeluju na duše, vidi se iz izjave o. J. A.: »Imao sam već četvrti put priliku da kao propovjednik pratim i doživljam Božjelično proštenje... U ovogodišnjem proštenju (1966. god.) doživio sam toliko toga lijepa i utješna... 4. kolovoza uveče posjetio me u Bistrici profesor glazbe u sjemeništu u Mattersburgu u Burgenlandu. Austrijanac je i ne zna hrvatski. Kad je s galerije promatrao ulazak križevačke procesije, proplakao je on i njegova gospođa. I ne samo proplakao, nego je stalno plakao, dok nije opet ušao u svoj auto. Rekao mi je na oproštaju: »Patre, oprostite što plačem! Ovo vidjeti i čuti, to je nešto izvanredno. Narod koji tako štuje Majku Božju ne može propasti!«

Svoje dojmove i emocije ovako mi opisuje M. H. iz V., kad je 1933. god. prvi put došao u Mariju Bisticu: »Došao sam pred glavni oltar. Nalijevo je klečala žena kojih dvadeset pet godina u narodnoj nošnji i molila. Oči su joj bile uprte u Gospin kip, a niz obraze tekle su joj suze. Nešto dalje klečeći je molilo dvoje mladih, dobro obučanih. Bilo je tu i mladih i starih, siromašnih i bogatih, a svi su na koljenima molili. Ponegdje se čuo tihi jecaj.

Sunčane zrake padale su na oltar. Izvana, iz daljine čula se pjesma: »Majko Božja Bistrice, moli se za nas! Mi smo Tvoji putnici, pogledaj na nas!« Ne znam kako, no najedanput sam se našao na koljenima i molio se. Ne znam što sam molio. Nisam trebao ništa. Ali ja sam molio. Bilo mi je beskrajno lijepo i molio sam kao nikad prije. Kako dugo sam bio tako u molitvi, ne znam. I kako dugo bih još bio, ne znam! Moja znanica stavila mi je ruku na rame i šapnula: moramo ići, kasno je!«

Sidro ufanja

Kad danas promatramo ono mnoštvo svijeta koje se sa svih strana slijeva prema hramu crne Bistričke Gospe, k duhovnoj hrvatskoj metropoli, dolazimo do zaključka da taj kult Bistričke Gospe nitko i ništa ne može iskorijeniti. Nikakvo nasilje i nikakvi modernizmi! On je duboko cementiran u dušama vjernika. Kroz naraštaje vjekovima pred tim crnim Likom izgaraju svijeće, donose se darovi i cvijeće. On je ideal srdaca, simbol vjere u staru pravdu. Ideja koja pomaže narodu podnositi breme života. On je čvrsto uporište, sidro ufanja u burama i olujama života. Promatrajući bistričke hodočasnike i njihovo neograničeno pouzdanje u crnu Gospu, moramo nužno uskliknuti s biskupom Gradišća drom Stefanom Lászlóm: »Hvala našim praocem za našu katoličansku vjeru!«